

*Maja Rogala*

Uniwersytet w Białymstoku  
Wydział Studiów Kulturowych  
m.rogala@uwb.edu.pl

ORCID: 0000-0002-2401-5413

## **PSTRYK! Jak czytać fotografię?**

**Miejsce realizacji działania:** Szkoła Podstawowa nr 5 im. Władysława Broniewskiego w Białymstoku.

**Termin realizacji działania (miesiące realizacji projektu):** maj 2023.

**Czas trwania działania:** 2 godziny 15 minut.

**Opis działania:** uczniowie i uczennice szkół podstawowych mają styczność z różnymi przekazami medialnymi. Są otoczeni i funkcjonują wśród obrazów fotograficznych. Oglądają i wykonują fotografie. Nie nabywają kompetencji i umiejętności analizy i interpretacji fotografii podczas zajęć szkolnych. W podstawie programowej zostały ujęte tylko wybrane elementy dotyczące kultury wizualnej. Istnieje zatem potrzeba kształcenia dzieci w tym obszarze. Umiejętność interpretacji obrazów fotograficznych wiąże się z codziennością. Uważne patrzenie na zdjęcie, zadawanie pytań i wiedza, że fotografia jest obrazem rzeczywistości, są kluczowe w życiu społecznym przepełnionym tymi obrazami.

Okres pandemii COVID-19 szczególnie pokazał pilną potrzebę edukacji związanej z odbiorem fotografii. Dzieci coraz więcej czasu

spędzają przed ekranami komputerów i smartfonów. Komunikują się między innymi poprzez fotografie. Są także narażone na szkodliwe czynniki psychiczne i społeczne wynikające z nieumiejętnego odbioru obrazów rzeczywistości.

W założeniu projekt „Pstryk! Jak czytać fotografię?” ma realny wpływ na postrzeganie fotografii jako sztuki i komunikatu przez uczniów szkół podstawowych. Czynny udział w warsztatach umożliwił wyposażenie uczestników w narzędzia ułatwiające rozumienie otaczających dzieci obrazów.

Część teoretyczna zajęć została zaplanowana tak, aby w przystępnej formie przedstawić młodemu odbiorcy wybrane zagadnienia związane z fotografią. Wykład został połączony z możliwością aktywnego udziału uczestników warsztatów, na podstawie posiadanej wiedzy i dotychczasowych doświadczeń uczestnicy samodzielnie poszukiwali odpowiedzi na zadawane pytania do zdjęć.

Uczniowie i uczennice zobaczyli takie prace, jak: *The Terror of War* (1973) Huynh Cong „Nicka” Ut’a czy *Struggling girl* (1993) Kevina Cartera. Na podstawie wybranych fotografii zostały omówione zagadnienia związane z siłą oddziaływania na autora i odbiorców obrazów, poszukiwaniem kluczy do ich interpretacji i analizy. Następnie zostały przedstawione tematy związane z fotografiami jako nośnikami znaczeń, sposobami mówienia o sobie, kreowania tożsamości i środkiem komunikacji. Uczestnicy wyciągnęli wnioski z tego, że analiza obrazów pomaga w rozumieniu jak działa społeczeństwo. Fotograf natomiast pełni bardzo ważną rolę we współczesnym świecie, ponieważ stał się kreatorem obrazów, co wydaje się kluczowe w próbie zrozumienia otaczającej rzeczywistości. Fotografowanie można interpretować jako sposób jej oswojenia. Fotografie bowiem robi każdy.

Uczestnicy warsztatów analizowali także obrazy umieszczane w przestrzeni Instagrama przez wybrane celebrytki. Dostęp do

mediów społecznościowych jest niezwykle łatwy, ponieważ każdy może założyć konto i być aktywnym na portalu społecznościowym. Umieszczanie zdjęć na Instagramie (zazwyczaj z krótkim komentarzem bądź opisem) stanowi dla wielu użytkowników nieodzowny element codzienności. Ważną motywacją wydaje się nie tylko pragnienie zaistnienia jednostki, sposób na zarabianie pieniędzy, ale przede wszystkim modelowania swojego wizerunku. Warto zatem wypracować dystans wobec oglądanych obrazów.

Kolejnym etapem warsztatów była próba udzielenia odpowiedzi na pytanie związane z pokazanymi zdjęciami. Dlaczego nie rozpoznajemy bohatera? Czy uszkodzona fotografia może przyciągać wzrok? Czy to selfie wygląda realistycznie? Czy to nadal prawdziwa osoba? Ze względu na duże zainteresowanie zjawiskiem selfie wśród uczestników zajęć zostały wspólnie omówione zagadnienia z nim związane ze szczególnym uwzględnieniem tworzenia wyidealizowanych obrazów samego siebie. Uczniowie i uczennice samodzielnie wyciągali wnioski dotyczące tej nowej formy portretu.

Praktyczne ćwiczenia polegały na wykorzystaniu tabletu i wyszukiwaniu fotografii do omówienia w Internecie na podstawie zadawanych pytań. Zadania zostały skonstruowane w taki sposób, aby umożliwić młodym ludziom ekspresję, zachęcić do kreatywności i podjęcia działań związanych z fotografią. Celem było wywołanie postawy aktywnej i nabycie przez nich potrzebnych kompetencji kulturowych w codziennym posługiwaniu się fotografią. Efekt został zrealizowany. Uczniowie i uczennice z dużym zaangażowaniem realizowali polecenia takie jak: Tekst może być tak samo ważny jak zdjęcie! Znajdź fotkę z tekstem, która Twoim zdaniem ma znaczenie. Następnie zestawiali ze sobą wybrane prace, szukali różnych znaczeń, które można odczytać z fotografii. Uczyli się interpretować fotografie dokumentalne, artystyczne, reklamowe i wernakularne.

Zadanie domowe polegało na tym, aby w drodze powrotnej ze szkoły „robić” interesujące fotografie otoczenia wyłącznie w wyobraźni i podjąć próbę zapamiętania zdjęć bez użycia aparatu fotograficznego lub telefonu.

**Podsumowanie:** na podstawie wyników przeprowadzonych ankiet można stwierdzić, że zakładane cele zostały osiągnięte. Uczestnicy warsztatów nabyli nowe umiejętności, kompetencje kulturowe związane z rozumieniem fotografii. Została utrwalona zdobyta wiedza dotycząca kultury wizualnej. Uczniowie i uczennice zrozumieli, że fotografie są obrazami rzeczywistości, a nie samą rzeczywistością. Pozwalają ją lepiej zrozumieć, jeżeli zostaje podjęta próba ich interpretacji. Wiedzą, że nieumiejętne posługiwanie się zdjęciami może stanowić zagrożenie. Natomiast świadome korzystanie z fotografii pozwala na aktywne uczestnictwo w kulturze i życiu społecznym. Warsztaty skutecznie zachęciły uczestników do pogłębiania pozyskanej wiedzy, refleksji dotyczącej konsumpcji i do selekcjonowania obrazów.

### **Cele ogólne i szczegółowe:**

#### **Cel ogólny:**

- podniesienie poziomu kompetencji kulturowych mieszkańców województwa podlaskiego (uczniów) w zakresie odbioru fotografii.

#### **Cele szczegółowe:**

- zapoznanie odbiorców projektu z podstawami teorii fotografii
- zdobycie przez uczniów kompetencji związanych z rozumieniem fotografii jako sztuki;
- rozwinięcie umiejętności w aktywnym posługiwaniu się fotografią w życiu codziennym;

- poszerzenie umiejętności związanych z rozumieniem fotografii jako obrazów rzeczywistości.

**Efekty działania:**

**Wiedza:** nabycie znajomości podstaw teorii fotografii.

**Umiejętności:** nabycie umiejętności analizy i interpretacji fotografii.

**Kompetencje społeczne:** pozyskanie zestawu wiedzy i umiejętności w aktywnym posługiwaniu się fotografią oraz kompetencji kulturalnych związanych z rozumieniem fotografii jako sztuki, wiedza zdobyta podczas warsztatów ułatwiła rozumienie otaczającego świata poprzez:

- podniesienie poziomu kompetencji kulturowych mieszkańców województwa podlaskiego;
- pomoc młodym mieszkańcom województwa podlaskiego w zdobyciu nowych kompetencji kulturowych po pandemii;
- nabycie przez młodych mieszkańców województwa podlaskiego umiejętności interpretacji poszczególnych zjawisk kulturowych;
- pobudzenie aktywności kulturowej wśród uczniów szkoły podstawowej.

**Grupa odbiorców:** uczniowie wybranej szkoły podstawowej w Białymstoku (klasy VI–VIII) – 2 grupy uczniów.

**Metody i formy pracy:** wykład, dyskusja, burza mózgów, metaplan, praca z fotografią.

**Formy:** praca grupowa, praca w małych grupach.

**Narzędzia niezbędne do przeprowadzenia działania:** prezentacje multimedialne.

**Wykorzystane materiały:** fotografia dokumentalna, artystyczna, reklamowa, wernakularna.

**Przebieg działania:**

Realizacja warsztatów z podziałem na części:

- 1) teoretyczną;
- 2) praktyczne działania związane z nabywaniem kompetencji; kulturowych przez uczestników warsztatów;
- 3) podsumowanie zajęć.

**Literatura zalecana:**

Barrett, T., *Krytyka fotografii: jak rozumieć obrazy*, przeł. J. Jedliński, TAIWPN Universitas, Kraków 2014.

Kozień M., *Szkoła widzenia*, Muzeum Fotografii w Krakowie, Kraków 2017.

Michałowska M., *Obraz utajony. Szkice o fotografii i pamięci*, Galeria f5 & Księgarnia Fotograficzna, Kraków 2007.

Milach R., Szymańska M., *Widzi-mi-się*, Fundacja Archeologii Fotografii, Warszawa 2017.

Sontag S., *O fotografii*, przeł. S. Magała, Wydawnictwo Karakter, Kraków 2009.

Soulages F., *Estetyka fotografii*, przeł. B. Mytych-Forajter, W. Forajter, TAIWPN Universitas, Kraków 2005.

Stiegler B., *Obrazy fotografii. Album metafor fotograficznych*, przeł. J. Czudec, TAIWPN Universitas, Kraków 2009.